

Radošiem cilvēkiem

Inga Kaļva-Miņina

Kur radošumu smeļas cilvēki, kuri ir radošo jomu pārstāvji, un vai tiešām mākslas darbi rodas mokās – to jautāju trīs radošām personībām – Aijai Hasintai Smit, Matīsam Ulmanim un Zelmai Pīgožnei.

“Radošums – neredzamās pasaules pārņemšana redzamajā”

Foto no Aijas Hasintas Smit personīgā arhīva

Runājot par debijas grāmatas «Kastaņkoku neticamais piedzīvojums» tapšanu, autore atklāj, ka stāsts sākās kā spēlēšanās ar ideju par to, ka koki lido gaisa balonā

AIJA HASINTA SMIT pērn izdeva savu pirmo grāmatu «Kastaņkoku neticamais piedzīvojums» («Zvaigzne ABC»). Rakstniece dzīvo Nīderlandē, bet viņas dzimtā puse ir Latgale. Februārī viesojas Latvijā, viņa tikās ar lasītājiem, tostarp ar Špoģu vidusskolas un Aglonas vidusskolas skolēniem.

Pastāsti, lūdzu, lasītājiem vairāk par sevi.

– Jau teju 12 gadus dzīvoju Nīderlandē, esmu precējusies, un mūsu ģimenē aug astoņgadīgs dēls. Nāku no Daugavpils puses – no Ambeļu pagasta (tagadējais Augšdaugavas novads – I.K.-M.), Daugavpils Universitātē studēju par angļu-franču valodas filologu. Pēc universitātes absolvēšanas no Latgales gan uzreiz devos laimes meklējumos uz Cēsīm. Tur kādu laiku strādāju par angļu un franču valodas skolotāju.

Pašmācības ceļā apguvu ģitāras spēli tik labi, lai saprastu, ka man patīk ne tikai dziedāt, bet arī rakstīt savas dziesmas. Ar draugiem joku pēc uzspēlējam uz ielas, jo ielu mūzika manī vienmēr ir radījusi neizskaidrojamu laimes sajūtu. Vēlāk sāku ar ielu muzicēšanu nodarboties nopietni, sapratu, ka tā nav ubagošana vai dīkdienība, kā daudziem varbūt šķiet, bet gan ļoti daudzslāņains veids, kā atdzīvināt pilsētvidi, padarīt garāmģājēju ikdienu priecīgāku, mijiedarboties ar klausītāju, vērot un iepazīt cilvēkus un arī nopelnīt. Pametu skolotājas darbu, sāku ceļot ar mugursomu un ģitāru un muzicēt uz ielām. Tā es nokļuvu līdz Nīderlandei un ceļošanu metu pie malas, izveidojot ģimeni, taču uz ielām spēlēju joprojām, un man tas ļoti patīk. Spēlēju ģitāru un dziedu pārsvarā visiem zināmās dziesmas angļu un franču valodā.

Esi ļoti radoša – gan raksti tekstus, gan dziedi, gan spēlē ģitāru.

– Manuprāt, radošums ir neredzamās pasaules pārņemšana redzamajā. Ļaušanās procesam, spēja noķert kaut kādu par sevi augstāku enerģiju un to ielikt matērijā. Es neticu, kad cilvēki saka, ka viņi nav radoši.

Lai būtu radošs, ne obligāti vajag gleznot, muzicēt vai darīt ko citu, kas tiek pieņemts kā radoša izpausme. Visur, kur mēs nesekojam iepriekš sagatavotām instrukcijām vai plāniem, mēs esam radoši. Ikviens taču kādreiz ir sajutis to dzirkstelīti, kad kādai esošai problēmai ir izdomājies pats savu risinājumu.

Kopš sevi atceros, man ir bijis svarīgi nedarīt tā, kā kāds jau ir izdarījis, bet izdomāt kaut ko savu. Tā nu šo sajūtu meklējot, esmu izpaudusies, gleznojot, zīmējot, rakstot dziesmas un dažādas apceres, adot, tamborējot. Arī ģērbšanās stils ir viena no radošām izpausmēm. Šobrīd lielākā aizraušanās ir adatu filcēšana – dažādu objektu veidošana no vilnas ar īpašas adatas palīdzību. Man patīk spēlēties un man patīk redzēt, kā manās rokās dzimst visādas lietas. Tad tu uz to visu skaties un saproti, ka tu jau esi tikai darbarīks kādās augstākās rokās. Es taču pati šādi nevarētu...

Kas pamudināja uzrakstīt grāmatu? Cik ilgs bija ceļš līdz savai debijas grāmatai?

– Rakstīšana ir viens no maniem hobijiem. Stāsts sākās kā spēlēšanās ar ideju par to, ka koki lido gaisa balonā. Tā domājot, kādēļ tie lido, kur nokļūs, pa daļām attīstījās viss stāsts. To visu apspriedu ar savu dēlu, kuram tobrīd, kad šo pasaku domāju, bija seši gadi. Pati biju priecīga, cik labi viss saliekas.

Parādīju šo pasaku draugiem, un viņi teica – jā, šī būs ļoti jauka grāmata! Taču uzrakstītais gulēja plauktiņā jau dažus mēnešus, un doma, ka to kaut kur vajadzētu sūtīt, sāka pārklāties putekļiem. Tad ziemas saulgriežu naktī man bija zīmīgs sapnis, kurā «Zvaigzne ABC» vadītāja, ko es personīgi nepazīstu, man tā viltīgi jautāja: «Nu, kad ta' tu man to savu manuskriptu sūtīsi?». Uz ko es atbildēju: «Nu kaut kad jau sūtīšu.» Tā nu sameklēju, kur iesūta manuskriptus, un to izdarīju. Atbildi gaidīju vairākus mēnešus, pēc tam procesu palēnināja kara sākšanās Ukrainā. Daudzi ar nepacietību jautāja – nu, kad tad būs?

Bet tā kā pasaka jau pati par sevi ir par ļaušanos un visa notikšanu īstajā brīdī, tad es nemaz neuztraucos, jo zināju, ka viss notiks tieši tad, kad tam jānotiek. Un tā arī bija.

Kādēļ tieši kastaņkoki kļuva par grāmatas galvenajiem varoņiem?

– Ir ļoti daudz stāstu bērniem, kuros galvenie varoņi ir dažādi dzīvnieciņi. Koki arī ir dzīvī, taču man šķiet, ka vēl joprojām ir ļoti daudz cilvēku, kuri to tā neredz, nesaprot, cik svarīga loma kokiem ir mūsu dzīvē.

Braucot ar velosipēdu kārtējā izbraukumā, kādu dienu pamanīju reklāmu, ka drīz kādā vietā būs mājās un varot jau pieteikties rindā tās pirkt. Es, protams, secināju, ka tur augošie koki tiks nozāģēti. Ļoti sabēdājos, bet tā kā jau pāris dienas man galvā rosījās pasakas sižets, es nolēmu, ka veltīšu šo grāmatu visiem tiem kokiem, kuri tiek nozāģēti cilvēka iegribu labad. Tā kā lielākā daļa koku tajā vietā ir kastaņas, nolēmu, ka arī grāmatas varoņi būs kastaņas. Jāpiebilst, ka tagad tajā vietā mājās jau ir uzbūvētas, taču lielākā daļa koku ir palikuši un nu priecēs jaunus apkaimes iemītniekus.

Februārī satiekies ar grāmatas lasītājiem, un pirmās tikšanās ar bērniem tev bija tieši Latgalē. Kādi iespaidi?

– Jā, viesojos Špoģu vidusskolā un Aglonas vidusskolā un tikos ar pirmo līdz piekto klašu skolēniem. Kā jau minēju, pati nāku no Latgales, un tieši tādēļ arī nebija šaubu, ka vēlos doties pie bērniem šeit. Lai arī neesmu skolā strādājusi nu jau 15 gadus, prasme darboties ar bērniem nekur nav zudusi. Tieši otrādi – šķiet, visi šie gadi, kad esmu spēlējusi uz ielas, ir uzlabojuši prasmi kontaktēties ar cilvēkiem. Kā grāmatas autore gan viesojos pirmo reizi, un tas, protams, bija ļoti savilņojoši un pacilājoši. Mani uzņēma ļoti silti. Tā kā pati esmu bijusi skolotāja, ļoti labi zinu to milzu darbu, kāds tiek ieguldīts, lai bērni būtu zinātkāri un atsaucīgi. Un tieši ar tādiem bērniem es arī tikos! Mums atvēlētais laiks paskrēja vēja spārnim, stāstīju par grāmatas tap-

šanu, uzdevu un atbildēju uz jautājumiem, kopīgi dziedājām manis sarakstīto, grāmatā veltīto dziesmu. Bija ļoti sirsnīgi.

Špoģu vidusskolā bērni bija grāmatu jau izlasījuši, izveidojuši zīmējumus, kas tika novietoti uz skatuves fonā. Nāca pēc autogrāfiem un, cerams, iedvesmojās arī paši kaut ko jaunu radīt! Man bija liels prieks, kad uz jautājumu «kāda ir jūsu mīļākā grāmata?» dzirdēju ne vienu vien atbildi – «Kastaņkoku neticamais piedzīvojums»!

Vai piekrīti, ka mākslas darbi rodas mokās?

– Ar gadiem esmu sapratusi, ka cilvēkiem tas laikam ir atšķirīgi. Man vismaz šajā dzīves posmā ne. Agrāk es gleznoju tādas ļoti depresīvas gleznas, rakstīju tādu patumšu dzeju. Tas viss vairāk bija kā tāda pašterapija. Kādā brīdī sapratu, ka es to vairs negribu – stāstīt pasaules vai savas (iedomātās) ciešanas caur mākslu. Es pazīstu savus radošos procesus. Sākumā ir ideja, vīzija, tad informācijas ievākšana, ieskicēšana, un tad tehniskais izpildījums. Tā laikā rodas daudz dažādas apceres par tēmu. Gandrīz vienmēr ir arī tas brīdis, kad saprotu, ka man nesanāk, ka viss jāmet pie malas, ka nav vilkmes. Galvenais darbu nepamest tādā brīdī, kad ir šaubas par savām tehniskajām spējām, jo risinājums vienmēr ir, izņemot tos gadījumus, kad tu pats padodies un secini – tev nekas nesanāk. Varbūt tās ir tās mokas.

Kur smelies iedvesmu, lai radoši darbotos?

– Mana iedvesma ir pati darīšana. Kad tu redzi, kā tavās rokās kaut kas top, tas pats par sevi mani aizrauj līdzī. Ļoti bieži ir tā, ka it kā iedvesmo kāds notikums, būtība dabā, kāda satikšanās. Tad šķiet – o, būtu par šo, piemēram, jāuzglezno glezna. Taču darbība tā arī neseko. Bet iedvesma bez darbības nav nekāda iedvesma, tā ir ilūzija. Tādēļ es paļaujos tikai uz pārbauģītu iedvesmas «ēsmu» – ir ideja – vienkārši sāc darīt. Iedvesma noteikti ieradīsies. Vismaz manējā tā dara.

Foto no Aijas Hasintas Smit personīgā arhīva

Špoģu vidusskolā bērni rakstnieci sagaidīja īpaši – pēc grāmatas izlasīšanas mazie lasītāji bija uzzīmējuši zīmējumus, kas tika novietoti uz skatuves fonā

pieder pasaule

Darbs ar mālu kā sava veida meditācija

Foto no Matīsa Ulmaņa personīgā arhīva

«Ja jaunais mākslinieks ir pārliecināts par to, ko vēlas sasniegt, ceļš viņam parādīsies,» ir pārliecināts Matīss Ulmanis

MATĪSS ULMANIS ir jūrmalnieks, kurš Rēzeknē mācās Latgales Mūzikas un mākslas vidusskolas Keramikas izstrādājumu dizaina nodaļas 3. kursā. Jaunieša sirdslietas ir keramika un glezniecība.

Pastāsti, kā nonāci ar mākslu saistītā pasaulē.

– Savas pirmās praktiskās zināšanas glezniecības jomā ieguvi dzimtajā pilsētā Jūrmalā, apmeklējot interešu nodarbības mākslas skolā. Pēc radošām izpausmēm skolas kladēs un uz savas istabas sienām bija skaidrs, ka māksla manā dzīvē ieņems, ja ne galveno, tad vismaz otrā plāna lomu. Piedaloties dažādos konkursos un saņemot atzinīgu vērtējumu darbiem publikāciju veidā, piemēram, zīmējums kalendārā vai Ziemassvētku apsveikuma veidā, piedaloties «Eurika» Ziemassvētku labdarības projektā, sapratu, ka varu radīt lietas, kas citiem sagādā prieku un ir vizuāli baudāmas.

Esmu pateicīgs, ka man ir iespēja pilnveidot savas kompetences tieši Rēzeknē, kur ar interesi apgūstu arī Latgales keramikas kultūras nišas. Izvēlējos keramikas nozari, jo uzskatu, ka māls ir materiāls, kurš ļauj pārvērst manas idejas taustāmās lietās, māls piesaista ar savu struktūru un raksturu. Nenoliegšu, ka arī glezniecība ir kļuvusi par vienu no manām sirdslietām.

Tu veido keramikas darbus. Pastāsti, ar ko tevi piesaista šī nodarbe?

– Man vienmēr ir bijusi vēlme iemācīties strādāt ar dažāda veida materiāliem, ar kuriem var veidot gan funkcionālas lietas, gan arī vizuāli pievilcīgus darbus. Esmu izgatavojis ģimenei un draugiem praktiski lietojamus priekšmetus – krūzes un svečturus, tostarp gaismas objektu, kurā var ievietot sveci. Tāpat esmu guvis pieredzi glezniecībā ar mālu Līgas Skariņas vadībā, kur sapratu, ka gleznot var ne tikai ar krāsām, bet arī ar dažādiem māliem, kas pieejami brīvā dabā un pārsteidz ar savu krāsu un toņu dažādību.

Māls kā materiāls man vienmēr parādīs savu raksturu, un darbs var sanākt daudzreiz labāks, nekā bija iecerēts. Ar tā fizikālajām īpašībām var panākt visdažādākās formas un tekstūras. Strādājot ar mālu, nevajadzētu baidīties vai satraukties, jo māls visu jūt.

Cik viegli vai grūti ir būt jaunam māksliniekam?

– Atbraucot uz Latgali, sākumā sajutos nedroši par savu izvēlēto profesiju un vidi, kurā atrodos, bet, cītīgi piedaloties skolas aktivitātēs, sekojot pasniedzēju norādījumiem un vadlīnijām, bija iespēja vieglāk izprast profesijas perspektīvas, un tika gūta pārliecība par sava attīstības virziena jēgu un nozīmi. Ja jaunais mākslinieks ir pārliecināts par to, ko vēlas sasniegt, ceļš viņam parādīsies, it īpaši vietā, kur ir izveidojušās keramikas kultūras saknes un attīstīta rokdarbu veidošana.

Kur var aplūkot tavus darbus?

– Daļa esošo pabeigto darbu ir jau pārdoti, dažus kuriem pērn varēja apskatīt decembrī pirmssvētku labdarības mākslas bazārā «neskarts». Darbi lielākoties ir tapuši, skolas iniciēto projektu laikā, un tos var publiski apskatīt Latgales Mūzikas un mākslas vidusskolas Facebook lapā.

Kā vērtē mākslas bazāru «neskarts», kas Rēzeknē ir jauns notikums un pulcē radošos cilvēkus.

– «neskarts» bija viena no pirmajām vietām, kur man bija iespēja iesaistīties un izstādīt savus darbus. Tā ir brīnišķīga vieta, kur aktīvi jaunieši var atnākt un smelties jaunas idejas, apskatot, ko ir radījuši viņu vienaudži. Arī tad, ja nedarbojies konkrētā nozarē, ir iespēja iegādāties jauno mākslinieku darbus. Tā ir vieta, kur var atrast īstas rokdarbu pērles!

Vai piekrīti teicienam, ka mākslas darbi rodas mokās?

– Caur sviedriem un emocijām, ko ielieku darbā, – lielākoties mācību stundu laikā – varu just sevī gandarījumu, kad esmu paveicis ko jaunu un iespējami. Strādājot ar mālu skolā, es vairāk cenšos izveidot to, ko esmu iztēlojis, kā arī apvienot to ar aktuālo darba tematiku. Darba veidošanas process notiek automātiski, ja vien seko savai iztēlei.

Kur smelies iedvesmu, lai radoši darbotos?

– Galvenais, kas mani visvairāk motivē aktīvi darboties darbnīcā, ir sākt smērēt rokas ar mālu un strādāt klusumā, jo tad esmu vienatnē ar savu ideju un materiālu. Paveras iespēja ar mālu ne tikai strādāt, bet arī savā ziņā meditēt. Laiks paies ļoti ātri un, ja paveiksies, nekas neliks novērsties no iecerētā darba. Papildus skola piedāvā iesaistīties dažāda veida aktivitātēs un konkursos, kuros ir iespēja sevi pierādīt. Tie ir tādi kā izaicinājumi, kas dod iespēju pārbaudīt savas profesionālās iemaņas un salīdzināt radošo potenciālu ar citiem māksliniekiem.

Kas tev vislabāk patīk Rēzeknē? Un ko gribētu īstenot šajā pilsētā, bagātinot kultūras piedāvājumu?

– Man ļoti patīk redzēt Latvijas Mākslas akadēmijas filiāles studentu apgleznotās fasādes tieši Rēzeknes centrā. Bet no pilsētu ainavām man patīk: Kovšu ezera parks, Latgales vēstniecība GORS un Rēzeknes pilskalns.

Iespējams, nākotnē gribētu veidot savas izstādes ar keramikas un glezniecības darbiem; atjaunot Mākslas dienas, kas notika maijā; izcelt Latgales podniecības tradīcijas pilsētas mērogā.

Matīsa radīts gaismas objekts, kurā var ievietot sveci

Foto no Matīsa Ulmaņa personīgā arhīva

Šovasar zīmols "Zelma Kraft" svinēs 10 gadu jubileju

Latgales plānošanas reģiona foto

Uzņēmējai, dizainerei un dabīgās ādas apstrādes meistarei ZELMAI PĪGOŽNEI šis ir īpašs gads, jo viņas izlolotajam uzņēmumam SIA «ZEL&K» aprit 10 gadi. Darba procesā izmantojot ādu un 3D printēšanas un lāzertechnoloģijas, uzņēmēja rada unikālus un ilgtspējīgus zīmola «Zelma Kraft» produktus – somas un aksesuārus.

Runājot par 2023. gadu, Zelma atzīst, ka tas bijis mierīgs. «Dzīvē pienāk tāds brīdis, kad saproti, kas ir tavas prioritātes. Man piedzima meitiņa, līdz ar to visa enerģija un laiks ir veltīts viņai. Biju domājusi, ka pagaidām neko daudz nedarīšu, bet laikam šajos gados esmu ļoti daudz ko paveikusi, iegūstot atpazīstamību, tādēļ rosība tomēr neapstājās. Pie sevis darbnīcā nevarēju uzaicināt, bet man bija pieejams internetveikals, arī cilvēki interesējās par produktiem. Ir patīkami apzināties, ka cilvēki atceras mani, ka viņiem vajag to, ko es radu. Tad ir prieka brīdis – tu skrien, skrien visu laiku, bet saproti, ka tas nav velti darīts,» stāsta Zelma.

Īpašs pērnā gada notikums Zelmai bija došanās novembrī uz Latgales plānošanas reģiona rīkoto pasākumu «Latgales diena 2023», kas notika Rīgā. «Tas bija patīkams pārsteigums, jo tiku izvirzīta nominācijā «Gada amatnieks». Tad nu ar meitiņu braucām uz pasākumu,» viņa stāsta. «Biju pieradusi dzīvot savā ritmā, esot mājās ar bērnu, tādēļ nedaudz jutos kā izmesta no laivas, jo vajadzēja mācīties it kā no jauna peldēt. Pasākumu tiešraidē arī varēja vērot portālā «Delfi» un Facebook, un man atkal no jauna bija jānācās sevi prezentēt. Uzņēmējdarbība nav tikai kāda projekta radīšana, tas ir darbs ar sevi. Un es pati gan radu produktus, gan sevi reklamēju,» stāsta uzņēmēja.

Pavasaris ir atnācis ar košiem jaunumiem, kas iepriecinās sievietes, jo top jauni produkti. «Sekoju līdz modes tendencēm pasaulē, un šobrīd ļoti aktuāli ir spīdīgie toņi, zelts, modē ir košums. Viena produktu līnija ir maciņi metāliskajos toņos. Sieviete šādu maciņu izņemot no somas, uzreiz būs redzams šis košums, kas uzzaigos kā saules stars. Tagad darbnīcā man top kolekcijas «Just black» somas. Sākuma līnijā būs neliela izmēra somas – melnas, bet ar metālisku ķēdes akcentu,» stāsta Zelma. Jāpiebilst, ka zīmola «Zelma Kraft» produktus var iegādāties darbnīcā-studijā Rēzeknē, Atbrīvošanas alejā 130, arī Balvos, Preiļos, Rīgā, protams, arī mājaslapā www.zelmakraft.lv un uzņēmuma sociālajos tīklos Facebook un Instagram.

Kur Zelma smeļas iedvesmu, radot arvien jaunus produktus? «Ir klientu vēlmes un mūsdienu tendences. Man ir jau esošie produkti, no tiem tad atvasinu jau citus,» viņa stāsta, smeļoties apstiprinot, ka laikam teiciens – mākslas darbi rodas mokās – zināmā mērā ir patiess. Radošajā procesā ne vienmēr viss sanāk uzreiz, un ne vienmēr tad, kad ir ideja, arī tās īstenošana veiksmīgi noris. «Tā ir izjūtu spēle, radot produktu,» saka Zelma.

Šovasar SIA «ZEL&K», kas savulaik tapa mācību procesā, studējot Rēzeknes Augstskolā interjera dizaina studiju programmā (papildus interjera dizainera kvalifikācijai Zelma ir ieguvusi arī izstrādājumu, apģērbu projektētāja kvalifikāciju un maģistra grādu dizainā), svinēs 10 gadu jubileju. «Plānojam pasākumu, uz kuru aicināsim tuvākos, kas ir atbalstījuši un bijuši blakus visu šo desmit gadu laikā. Tāpat ciemos gaidīsim visus, kas vēlas atnākt, atbalstīt, visu apskatīt darbnīcas-studijas telpās Rēzeknē,» atklāj uzņēmēja. ▀